

kulmia Johanneksen evankeliumin ajatteluun, mutta käytännössä hän viittaa niihin erittäin harvoin. Erityisesti tämä pätee heprealaiseen Raamattuun, jonka hän mainitsee vain satunnaisesti (esim. s. 63–65). Yksi hänen tulkintansa herättämistä keskeisistä ongelmista kuitenkin ratkeaisi nähdäkseni tästä viitekehysesestä käsin. Engberg-Pedersen korostaa (mielestäni oikein), että Johanneksen evankeliumissa henki *lahjoitetaan* joillekin kertomushahmoille – myös Jeesukselle itselleen – eikä sitä ole muilla. Tämä eksklusiivinen näkemys ei sovi ongelmitta yhteen stoalaisen, inkluusivemmän käsityksen kanssa, jonka mukaan ihmisillä on ainakin jossain määrin henki ja siihen perustuva potentiaali ymmärtää logosta. Sen sijaan Johanneksen evankeliumin ajatus hengen lahjoittamisesta sopii hyvin heprealaisen Raamatun kuvauksiin Jumalan hengen vuodattamisesta aikojen lopulla. Tältä osin Engberg-Pedersenin monissa kohdissa kritisoima ajatus ”toteutuneesta eskatologiasta” Johanneksen evankeliumissa näyttäisi pitävän paikkansa. (Engberg-Pedersen kuvaa sivulla 274, kuinka stoalaisuudenkin mukaan henki voidaan ”puhaltaa ihmisten ruumiisiin”, mutta ei anna viitetä lähdetekstiin.)

Engberg-Pedersen pyrkii avaamaan Johanneksen evankeliumin tekstin filosofisesta näkökulmasta niin selkeästi ja viemään stoalaisväritteisen luennan niin pitkälle kuin vain on mahdollista. Tulkinta on kauttaaltaan huolellisesti ajateltu ja ilmaistu, ja tekstianalyysit nostavat esiin monia teräviä havaintoja siitä, miten Johanneksen evankeliumi toimii kertomuksena ja mihin tämä kertomus tähtää. Nämä havainnot ovat arvokkaita niillekin, jotka eivät kaikin osin yhdy Engberg-Pedersenin tulkintoihin.

ISMO DUNDERBERG
PROF.

JONATHAN GROSSMAN Abram to Abraham: A Literary Analysis of the Abraham Narrative. Das Alte Testament im Dialog 11. Bern: Peter Lang 2016. 569 s.

Jonathan Grossmanin *Abram to Abraham: A Literary Analysis of the Abraham Narrative* on kirjallisuustieteellinen analyysi Abrahamin tarinasta Genesiksessä. Grossman on aiemmin tutkinut kirjallisuustieteellisillä metodeilla muun muassa Ruutin ja Esterin kirjoja. Kirjallisuustieteellinen lähestymistapa tarkoittaa Grossmanille sitä, että hän keskittyy Vanhan testamentin kertomuksen viimeiseen muotoon ja olettaa, että viimeinen tai viimeiset redaktorit ovat luoneet tarinasta loogisen ja ymmärrettävän kokonaisuuden. Kirjan johdannossa hän käy keskustelua historiallisen tutkimuksen kanssa ja hahmottaa analyysinsä suhdetta siihen. Grossman sijoittaa Abraham-tarinat löyhään historialliseen kontekstiin, mutta pääpaino on kirjallisessa analyysissä. Itse hän puhuu näkökulmastaan synkronisena vastakohtana diakroniselle. Vaikka analyysissään hän esittelee myös historiallisen tutkimuksen selitysmallleja, näyttää siltä, että historiallisen tutkimuksen tarjoamalla tiedolla on Grossmanin analyysille merkitystä lähinnä silloin, kun Abraham-tarinan juonen ymmärtäminen vaatii sitä. Grossman ei eritele kirjallisuustieteellisiä teorioita tai viitekehyksiä, joita hän soveltaisi analyysissään; kirjallisuustieteellisyys on hänelle enemmän lähestymistapa kuin tarkkarajainen metodi.

Grossmanin monografiasta nousee esiin kaksi laajempaa teemaa, joiden varaan teos rakentuu. Ensimmäinen teema on paralleelisuus. Valtaosa Grossmanin kirjallisuustieteellisestä analyysistä on tarinan kiastisen rakenteen analyysiä. Abrahamin tarinan kiastisuus on yleinen huomio tutkijoiden keskuudessa,

mutta Grossmanille kiastisuus merkitsee tarinan kahden puolikkaan lähes täydellistä vastaavuutta. Grossmanin mukaan tarinan keskiössä on episodi, jossa Jumala tekee ympärileikkauksen liiton Abramin kanssa ja Abram saa uuden nimen Abraham ja Sarai uuden nimen Saara (Gen. 17:1–27). Tämän kohtauksen ympärille rakentuu tarina, jonka molemmissa puolikkaissa on seitsemän episodista, jotka vastaavat toisiaan. Monet kohtauksista muistuttavatkin toisiaan, ja niiden paralleelisuuden ovat huomanneet muutkin tutkijat. Esimerkiksi Abram ja Sarai Egyptissä (Gen. 12:10–20) muistuttaa hyvin paljon kohtausta Abraham ja Saara Gerarissa (Gen. 20:1–18). Kaikki Grossmanin esittämät kiastisen rakenteen vastaavuudet eivät kuitenkaan muodosta yhtä uskottavia vastinpareja. Paralleelisuutta on vaikea nähdä esimerkiksi Abramin vaelluksen (Gen. 12:1–5) ja Abrahamin ja Abimelekin liiton välillä (Gen. 21:22–34). Grossmanin mukaan tarinan alussa Abram ensin vaelttaa sen maan halki, jonka Jumala lupaa hänelle antaa, ja tarinan loppupuolella tehdessään Abimelekin kanssa liiton Abraham saa tämän maan omistukseensa. Molempien episodien loppuksi Abraham huutaa avukseen Herran nimeä (Gen. 12:8; 21:33). Vaikka tällaisen kirjallisen tulkinnan voisi tarinasta perustellusti tehdä, se ei silti mielestäni todista kohtauksen vastaavuudesta osana kiastista rakennetta.

Toinen teoksen laajempi teema on nationalismin ja moraalien suhde Abrahamin tarinassa. Grossmanin tavoite ei ole osoittaa tutkimuksellaan ainoastaan Abraham-tarinan rakenteen kiastiseksi rakenteeksi, jonka keskiössä on ympärileikkauksen liitto, vaan myös tuoda esiin, että kiastisen rakenteen vastinpareilla on erilainen mutta toisiaan täydentävä tehtävä. Kertomuksen ensimmäisen puolikkaan kohtaukset ovat nationalistisesti motivoituja, kun taas näiden peilikuvakohtauksilla on moraalinen sisältö. Grossmanin mukaan peilikuv-

vat kertovat saman kohtauksen eri perspektiiveistä. Ensimmäisen puolikkaan episodit osoittavat, että Abrahamista polveutuva Israelin kansa perustui Jumalan valinnalle ja lupauksille, ja toisen osan kohtaukset, että Jumala synnytti kansan kertomuksen hahmojen moraalisen toiminnan vuoksi. Tarinan hahmojen toiminnan moraalien ja Jumalan valinnan suhde on Abraham-tarinassa hyvin monisyinen ja vaihteleva. Siksi mielestäni onkin vaikea nähdä, että kertomuksen ensimmäisen puolen kohtaukset liittyisivät enemmän Jumalan suvereeniin valintaan ja jälkimmäisen puolen kohtaukset hahmojen moraalista seuraavaan siunaukseen. Esimerkiksi Lootin kaksi pelastumista (Gen. 14:1–24; 19:1–37) ovat Grossmanin mukaan paralleelisiä: niistä ensimmäinen on nationalistisesti motivoitu, koska Abram pelastaa veljenpoikansa, ja jälkimmäinen moraalisesti, koska Loot pelastetaan moraalittomasta Sodomasta Abrahamin hurskauden vuoksi. Kuitenkin molemmissa episodeissa on mahdollista nähdä sekä nationalistisia että moraalisia vaikuttimia. Molemmissa Abraham haluaa Lootin pelastuvan, koska Loot on hänen sukulaisensa; ensimmäisessä Abraham itse pelastaa Lootin, jälkimmäisessä Jumala pelastaa Lootin Abrahamin pyynnöstä. Molemmissa episodeissa on myös mahdollista tulkita, että tarina etenee Abrahamin toiveen mukaisesti, joko siksi, että Abraham oli Jumalan valitsema, tai koska hän oli moraalisesti esimerkillinen henkilö.

Yksi kirjallisuustieteellisen lähestymistävän vahvuuksia on se, että se voi tuoda vanhoihin kysymyksenasetteluihin uusia näkökulmia. Mielenkiintoinen havainto kirjassa on esimerkiksi se, että kun saman kohtauksen sisällä ihmishahmoin viitataan vaihtelevin termein – esimerkiksi Saraihin viitataan joko hänen erisnimellään tai vaimona (Gen. 12) ja Ismaeliin Abrahamin poikana, orjattaren poikana, poikana ja lapsena (Gen. 21) – vaihtelua pidetään perinteisesti kirjallisena piirteenä,

mutta kun Jumalan nimi vaihtelee, se nähdään merkinä eri lähteistä ja traditiokerrostumista. Kirjallisuustieteen näkökulmasta Jumalaan viittaavan termin vaihtelu on mahdollista nähdä samalla tavalla kirjallisena piirteenä kuin muidenkin hahmojen nimitysten vaihtelu eikä välttämättä indikaattorina eri lähteistä.

Kirjallisuustiede tai sen teoriat eivät voi kuitenkaan ohjata tutkimustuloksia ennalta, eikä niitä tule lukea sisälle tekstiin, jos tekstin sisäinen logiikka ei näytä toimivan teorian esittämällä tavalla. Eräs tällainen käsitepari on *fabula* (tarina) ja *syuzhet* (juoni), joita Grossman soveltaa Abrahamin tarinaan mielestäni tarinan luonnollisen luennan vastaisesti. Narratologiassa *fabula* on tarina ja tarinan materiaali, ja *syuzhet* on tapa, jolla tarina kerrotaan ja jäsennetään. *Syuzhet* on siis myös se järjestys, jossa kohtaukset esitetään; tarina voi esimerkiksi alkaa nykyhetkestä, mutta jatkaa takaumalla ja taas välillä palata nykyaikaan. Varsinainen tarina (*fabula*) on kuitenkin kronologinen, vaikkei sen esitysjärjestys (*syuzhet*) olisikaan. Olen Grossmanin kanssa samaa mieltä siitä, että Abrahamin tarinan kohdalla on tärkeää pohtia sitä, mikä on varsinainen tarina ja mikä sen esitysjärjestys ja -tapa. Grossman kuitenkin näkee käsiteparin ratkaisevan joitakin tekstinsisäisiä ongelmia, jotka eivät mielestäni selity kirjallisella tekniikalla.

Esimerkiksi Abramamin ja Terahin muuttojen suhde toisiinsa on tekstissä ristiriitainen. Genesisin luvussa 11 kerrotaan, että Abramamin isä Terah oli 70-vuotias kun Abram syntyi (11:26) ja että hän muutti Abramamin, Sarain ja Lootin kanssa Kaldean Urista Harraniin (11:31) ja kuoli siellä 205-vuotiaana (11:32). Tämän jälkeen luvussa 12 Jumala kutsuu Abramamin jättämään maansa, sukunsa ja isänsä kodin ja lähtemään maahan, jonka Jumala osoittaa (12:1). Grossmanin mukaan tämä on tarinan *syuzhet*. Hän näkee tarinan *fabulan* kuitenkin toisenlaisena. Koska Abramamin matkan alkupisteenä toisinaan kuvataan

Kaldean Ur eikä Harran (15:7) ja Terahin alkuperäiseksi muuttokohteeksi kuvataan Kanaanin maa (11:31), vaikka hän asettuikin Harraniin, Grossman katsoo, että asioilla on yhteys. Hänen mukaansa tarinassa (*fabula*) Abram saa kutsun Kaldean Urista, ja Abramamin saama kutsu saa aikaan Terahin muuton. Tarinan esitystapa (*syuzhet*) kuitenkin poikkeaa tästä tarinan kronologisesta materiaalista, koska Abramamin muutto on haluttu esittää jumalallisena ja vastakohtana Terahin muutolle: isän ja pojan muuttoista kerrotaan peräkkäisinä asioina, vaikka ne olivat samanaikaisia, ja Terahin kuolemasta kerrotaan ennen Abramamin kutsua, vaikka Abram saapuu Kanaanin maahan vielä Terahin eläessä. Grossmanin tulkinta tarinan kronologian ja esitystavan suhteesta on mielenkiintoinen, mutta mielestäni liian monimutkainen selittämään kerronnan ristiriitaisuuksia. Grossmanin analysoimat kertomuksen tasot kuvaavat pikemminkin kahden eri kertomustradition yhteensovittamisen prosessia kuin kirjoittajan tietoisesti tuottamia yhtenäisen kirjallisen tuotoksen tasoja, jollaisina käsitepari yleensä kirjallisuustieteessä nähdään.

Joka tapauksessa Grossmanin teos on mielenkiintoinen ikkuna Vanhan testamentin kirjallisuustieteelliseen tutkimukseen. Kirjan parasta antia ovat metodin avaamat uudet näkökulmat perinteisiin historiallisiin kysymyksiin. Abraham-tarinan lukeminen kirjallisena kokonaisuutena siirtää tutkimuksen fokuksen yksittäisistä historiallisista kysymyksistä laajempiin kysymyksiin tarinan luonteesta ja sanomasta. Genesisin Abraham-tarinan narratologinen ymmärtäminen ei anna uusia työkaluja ainoastaan Genesisin tutkimukseen vaan myös esimerkiksi toisen temppelin ajan juutalaisuudessa sekä varhaiskristillisyydessä esitettyjen Abraham-tarinoitten vertailuun.

SAARA-MARIA JURVA
TEOL. MAIST.